

κρόνον λευκὸν δωμάτιον, ἄπλωνε νὰ δάκτυλα ἐπὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου, διὰ νὰ παιξῃ, χάριν αὐτῆς, μόνον χάριν αὐτῆς, τὰς συμφωνίας τοῦ ἔργου του. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διέκοπτε διὰ νὰ τῆς εἴπῃ.

— Κρῖμα ποὺ δὲν δύναται νὰ εὔρεθοῦν ἀοιδοί, ἀρκούντως ὑπομονητικοί, διὰ νὰ κάμουν ἀρκετάς δοκιμάς. Κρῖμα, ἀλλητεια, Μαρία;

— Καὶ ἔνα κοινὸν ποὺ νὰ αἰσθανθῇ ὅλας τὰς ὡραιότητας τοῦ ἔργου σου, προσέθετε ἐκεῖνα...

Καὶ τὰ δάκτυλα ἔτρεχον ἐκ νέου ἐπὶ τῶν κοκκάλων τοῦ κλειδοκυμβάλου καὶ οἱ τόνοι ἀνήρχοντο εἰς τὸν ἀέρα, ὑψηλά, μέσα εἰς τὸ μικρὸν ἐκεῖνο δωμάτιον, μακρὰν κάθε ταραχῆς, ὅπου ἔνα πτηνὸν ὑψηλάς τὸ ἀθώον, τερπνὸν ἄσμα του.

— Κατόπιν, ἐξηκολούθησε ἡ μικρὰ γραῖα, μέ μιαν λύπην ζωγραφισμένην εἰς τὰς μαρανθεῖδας γραμμάς τοῦ προσώπου της, ὁ μακαρίτης ἐνῷ ἔνα βράδυ ἐκάθητο καὶ ἔπαιξε—ῶ, πόδον ὡραία ἔπαιζεν ἐκεῖνο τὸ βράδυ—χωρὶς καμμιὰ αἰτία ἀπέθανε ἀπροόπτως. Χωρὶς νὰ εἶναι ἀσθενής.

Τὸ ἐνθυμοῦμαι σᾶν νὰ ἥτο τώρα. Δὲν εἶχα ἀνάψει ἀκόμη τὴν λάμπα. Τὸ φεγγάρι ἔφωτιζε τὸ μικρὸν δωμάτιο πρὸς τὸ μέρος τοῦ παραθύρου ὅπου ἐκαθήην· τὸ ἄλλο μισὸ μέρος ἔμενε βυθισμένο εἰς τὴν σκιάν. Ἐκεῖνος ἐκάθητο εἰς τὴν σκιάν· δὲν τὸν ἔβλεπα· ἀκουδα μόνον τὴν μελῳδίαν.... Αἴφνης δὲν ἀκουδα πλέον τίποτε. Τὸν εἶδα νὰ κλίνη τὸ κεφάλι πρὸς τὰ δύτισφ' ἥ σελήνην τὸ ἔφωτιζε ὀλόκληρο τὸ ὡραῖο του κεφάλι μὲ τὰ ἀσπρα μαλλιά. Εἶχε κλειστά τὰ μάτια του, ἐφαίνετο σᾶν νὰ

έκουμάτο. Καὶ δὲν ἔξυπνης πλέον. Καὶ τότε ἔγω ποὺ δὲν ξέρω νὰ παιζω πιάνο, παρήγειλα νὰ μοῦ κάμουν αὐτὸ τὸ δργανέττο, τὸ δροῦον παίζει τὴν μελῳδίαν τῆς συνθέσεως του. Καὶ τὸ καναρίνι ἐκεῖ ψηλά τὴν ἔμαθε.

Τότε ἡ μικρὰ γραῖα ἔλαβε τὸ μικρὸν δργανό καὶ πόχισε νὰ παιζῃ. Γλυκεῖς καὶ παραπονετικοὶ τόνοι ἐχύθησαν εἰς τὸ δωμάτιον καὶ ὑψηλάς ἐκεῖ εἰς τὸ παράθυρον τὸ μικρὸν πτηνὸν ὑψηλά.

— Ή μικρὰ γραῖα ἐκουράσθη καὶ ἔπαισε. Ἡ γειρε τὴν κεφαλήν της στηρίζουτα ἔτι τὰς χειρας ἐπὶ τοῦ μικροῦ δργάνου, ἐνῷ τὸ πτηνόν μόνον ἐξηκολούθει νὰ ψάλλῃ, καὶ ἀκροωμένη τὴν φωνήν του, ἔκστατική ἔπαινελασ.

— Εἶναι τόσον ὡραῖα ἀύτη ἡ μελῳδία.

— Όμιλει πάντοτε πρὸς ἐκεῖνον, εἰς τὸν συνθέτην, τὸν ἀποθανόντα ὡς μικρὸν πτηνόν, τὸ δροῦον ψάλλει ὑπὸ τὸ φέγγος τῆς σελήνης. Κοι ἡ είκὼν τοῦ συνθέτου τὴν παρετήρει ἀπὸ ἐκεῖ ψηλά, μειδιῶσαν καὶ εὔτυχη.

— Άληθῶς ἡτο εὐχαριστημένος ἐκεῖνος.

Διὰ χιλιοστήν φοράν τὸ μικρὸν πτηνόν ἐπανελάμβανε τὴν μελῳδίαν. Η γραῖα ἥκροδτο ἐν ἐκστάσει, ὡς νὰ τὴν ἥκουε διὰ πρώτην φοράν.

— Ο συνθέτης ἀπέθανε χωρὶς νὰ κατορθώσῃ νὰ εὔρῃ τὸ ίδανικόν του: ἔνα ἀοιδὸν ἀκούραστον νὰ ἀκροῦται καὶ νὰ ἐπευφημῇ. Τωρα τὸ ίδανικόν του ἐπραγματοποιεῖτο εἰς τὴν μικρὰν γραῖαν καὶ εἰς τὸ μικρὸν πτηνόν.

— Άλλα ἐκεῖνος ἥτο νεκρός.

Μετάφρασις ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ Μ. Σιγούρου

ΕΝΔΟΞΟΣ ΕΛΛΗΝ ΤΟΥ ΙΣΤ'. ΑΙΩΝΟΣ

πλευρᾶν· καὶ τὰ νῦτα τῆς θεᾶς κλινοσκεποῦς ἐν δῃ αὐτῆς τῇ πλαστικότητι καὶ μεδόδιον τοῦ σφρίγους τῆς νερότητος της. Τὸ φοδόλευκον τῆς ζώσης σαρκὸς καθίσταται ἐντορώτερον διὰ τῆς ἀνταρακλάσεως τοῦ ἐπιτρεματέον πορφυροῦ παραπετάσματος ἐν τῷ ἔργαστηρίῳ τοῦ καλλιτέχνου. Καὶ οἱ πτυχαὶ τοῦ εὐτραφοῦς σώματος προβάλλονται τοσσοῦτον θρασέως ἐν μέσῳ τῶν λακκίσκων, ώστε οὐδέποτε ὕελος ἐχρησιμοποιήθη προσφύνεστεροι εἰς προστασίαν εἰκόνος κατὰ δακτύλων ἀδιακρίτων. Τὸ ἀριστερὸν ισχίον σχηματίζει μετὰ τοῦ κάτωθι κοίλου καπτυλῆν, οἷονεὶ ἀντιβάνον εἰς τὴν φύσιν, τενθλασμένην καὶ ἔστιν δύο γωνιοειδῆ, τοῦθ' ὅπερ δυσκόλως ἐξηγεῖται. Τὸ πρόσωπον τῆς Ἀρφοδίτης φανεται ἐν φωτοσκάσει ἐντὸς πατόπτερον τὸ

δροῦον κρατεῖ πρὸς αὐτῆς δ "Ἐρως, παῖς δυσειδῆς καὶ παρὰ προσδοκίαν προγάστωρ, παταστρέψων τὴν διποδίποτε ἀναντίρρητον καλλονήν τῆς εἰκόνος, εἰς ἥς ἐλλείπει φονίτων πᾶσα ἔκφρασις εὐγενείας ἡ καὶ πόρωσθεν ἀναρρώσκουνα τὸ δέσμον.

Μετὰ τὸν ὑλικὸν κορεσμὸν τῆς δράσεως δ θεατής στρέφεται πέριξ ζητῶν ἄλλα ἔχονα δυνάμενα τὰ διαπιερώσωσι τὴν κυλιγούμενην φαντασίαν του. Καὶ χωρὶς νὰ ἔξελθωσι τῆς ισπανικῆς αἰθούσης οἱ μὲν ἄλλοι ἐπισκέπται ενδισκουσι σεμνοτέραν ἥδονήν ἐν ταῖς ζωγραφίαις τοῦ Murillo, τοῦ Goya, τοῦ Herrera, τοῦ Valdés-Leal καὶ ἐν ἄλλαις αὐτοῦ τοῦ Velasquez· δ "Ελλην διμως σταματᾷ ὑπεροφάνως πρὸ δύο ἔργων τοῦ Λομηνίου Θεοτοκούλου, τῆς «Ἀπελάσεως τῶν Εμπόρων ἐκ τοῦ Ἱεροῦ» καὶ τῆς πρωσοπογραφίας τοῦ Κοριάρου, τῶν δύοτον τὸ πρῶτον διατελεῖ διηρημένον ἀκριβῶς ἀπέναντι τῆς νεήλυδος κόρης τῶν κυμάτων.

Σκαρφίημα ἔχον τὸ αὐτὸν φέτος τὸ πρῶτον θέμα ἐστάλη πρὸ τυνοὶ ἐτῶν εἰς τὴν ἑαρνήν ἐκθεσιν τοῦ Guildhall μετ' ἄλλης δροῦ προσωπογραφίας τοῦ αὐτοῦ, πολὺ φραΐας καὶ ἐκφραστικῆς, παριστώσης τὴν κόρην του, κατὰ δὲ τὸ 1902 ἐγένετο ἐν Μαδρίτῃ ἐκθεσις ἀποκλειστική τῶν ζωγραφίων τούτων τοῦ καλλιτέχνου. "Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτη ἐδημοσιεύθη κατάλογος τοῦ δροῦον προηγεῖται δ βίος δημοσιεύμενης ἐταῦθα ἐν μεταφράσει.¹ Διατέλε-

¹) Θὰ δημοσιευθῇ εἰς τὸ προσεχές φύλλον.

ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ

σας μέχοις έσχάτως σχεδόν ἄγνωστος ἐν αὐτῇ τῇ Ἰσπανίᾳ ἔνθα εἰργάσθη καὶ διέπρεψεν, δ Θεοτοκόπουλος εἶναι ἀκόμη δλιγώτερον γνωστὸς ἐν τῇ πατρίδι του. ‘Ο κ. Βικέλας ἀνεκάλυψεν ἀφ’ ἑαυτῷ ἐν 1893 διὰ διάσημος οὗτος ζωγράφος ἦτο Κέρης, τοῦτο δὲ μημονεύεται πόδες τιμῆρης τοῦ ἐν “Ἀθήναις λορίου ἐν τῇ νέᾳ πενταόρμῳ ἐκδόσει τοῦ λεξικοῦ τοῦ Bryān, ἔνθα δὲ δοκίμια τῆς καλλιτεχνῆς ἐργασίας τοῦ Θεοτοκόπουλον παρατίθενται δόνο φραῦλης εἰκόνες, ἡ μὲν Ἀπονυπόσα τὸν ἐνταφιασμὸν τοῦ Κόμητος τοῦ ‘Οργάκα, ἡ δὲ γενικὴν ἀποψίαν τῆς πόλεως Τολάδου. ‘Ο Θεοτοκόπουλος μαθητεύοντας ἐν Βενετίᾳ ἦτο γνωστὸς ἐπὸ τὸ δόνομα El Greco, διότι δὲ μετέβη εἰς τὴν μαρούν δπὸ πάσσος μετὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ συναρφέας κειμένην Ἰσπανίαν, διέσωσεν ἐκτὸς τοῦ ὄντοματος καὶ τὴν ἀγάπην τῆς γενετείας γῆς, ὑπέργαφε δὲ πάρτοι τὰ ἔργα του ἐλληνιστὶ οὕτω: Δομήνικος οὐκονός Θεοτοκόπουλος ἐντοτε καὶ τὸ Ἑδρικόν Κρήτης. Τὴν χρονολογίαν τοῦ Ἑρταφριατοῦ τοῦ ‘Οργάκα ἐσημεῖσθαι διὰ ψηφίων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαριθμοῦ τὰ δποῖα ἔργαφεν ἐπὶ τοῦ φυγομάρκου προβάλλοτος ἐπὶ τὸν θυλακὸν παιδὸς θεράποντος (page) κατὰ τὸ διαιστερὸν τῆς εἰκόνος.

‘Ος δρογκετογονὸς ἔργον τοῦ Δομηνίκου φημίζεται τὸ Δημαρχεῖον τοῦ Τολάδου, ἀλλὰ καὶ δὲ νίσις του, οὐδὲ τὸ πλῆρος δόνομα εἶναι Γεωργίος Μανούνης Θεοτοκόπουλος, συνετέλεσεν εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῆς αὐτόθι μητροπόλεως κτίσας ἐν τῇ θέσει τοῦ ἐλλείποντος ροτίου πέντρου τρούλλον ἀντὶ αὐτοῦ. ‘Ο πατήρ συνέγραψεν ἔργα περὶ καλλιτεχνίας τὰ δποῖα διατελοῦσαν που κεκρυμμένα ἀνέκδοτα μέχοι τοῦδε, δὲ γειρισμὸς τοῦ καλάμου ἐμφανεῖ καὶ ἄλλην ὅψιν τῆς πολυτρόπου διανοᾶς του, καθ’ ἣν φένται καὶ κατ’ ἄλλας ἀκόμη δρομίδεις πρὸς τὸν Μιχαήλ “Ἄγγελον, τὸν ἄνθρωπον τὸν τεσσάρας ὥρας καὶ τὴν ψῆφην τοῦ ἔνατος τοῦ τῶν συγχρόνων του.

Τὰ ἔργα αὐτοῦ εἴναι διεσκορπισμένα πολλαχοῦ τῆς Εδραόπολης, μόνον δὲ ἐν εἴδοτεσται ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμουν, δὲ Γάμος τῆς Θεοτοκούρας (ὅπου λεξικὸν τοῦ Bryān) ἐν Βουκουρεστίῳ Τινὰ ἐξ αὐτῶν ἀνήκουσιν εἰς τὸν διάσπαστον τοῦ Λαζαρίου Βελεστίνης, καὶ εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο ἀναγεννεῖς τινες ἐκ τῶν διλθίων ἐπειδόντο τὰ τὰ ἀποκτήσισιν ὅπως σταλῶσιν εἰς τὰς ἐν ‘Ἀθήναις συλλογάς. Εἶναι δῆμος χρήσιμον νὰ σημειωθῇ διὰ οὐχὶ εναρθμων

ζωγραφιῶν τοῦ Θεοτοκόπουλον ὑπάρχονταις ἐν ταῖς πινακοθήκαις τῆς Ἰσπανίας ἀντίγραφα πολλαπλὰ ποιημένατα ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ καλλιτέχνου, καὶ διὰ ἀνταλλαγὴ τούτων ἡδύνατο ἵστος νὰ ἐπιτενθῇ πρὸς πολλαπλὰ ἔργα τῆς ἀρχαίας τέχνης, τὰ δποῖα οὐχὶ σπανίως ἀναστάπτονται σήμερον ἐν Ἑλλάδι. Οἱ Ἰσπανοί, διῆτες ἔθνος ἱπποτικόν, θὰ δεῖξωσι τὴν ἀρίστην διάθεσιν ἵνα ἀποδώσουν εἰς τὴν Ἑλλάδα προϊόντα τινὰ τῆς ἐργασίας τέκνουν τῆς τὸ δποῖον τοσοῦτον ἐκδόμησον καὶ ἐκλείσεις τὴν χώραν των. ‘Εντολὴν τοιαύτην θὰ ἔφερεν αἰσθάνεταις εἰς πέρας διὰ τῆς ἐγγωμένης λεπτότητός του δ κ. Βικέλας δύσις δὲν στεγεῖται φίλων ἐν τῇ ὑπηρῆτῃ κοινωνίᾳ τῆς Μαδοτῆτης.

“Ἐκ τινῶν ἡμετέρων ἐφήβων δύοι λαμπάνουσιν ὑπορροφίας ἵνα σπουδάσωσι ζωγραφικὴν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἐπρεπε νὰ ἀναλάβωσι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μεταβῶσιν εἰς τέπους ἔνθα σώζονται εἰκόνες τοῦ Θεοτοκόπουλον καὶ φέρουσιν ἀντίγραφα. ‘Η πολυχρόνιος οὕτως εἰπεῖν συμβίσσως μειῶσι συμπατριώτους δυτικοὺς ὅπου δὲν ἔποκη ὅπχι λίαν ἀφετώσῃ κατεῖχε πρωτεύονταν θέσιν μεταξὺ τῶν συγχρότων, θὰ ἀναπτύξῃ διακαή τῇλοι εἰς ἐπιδωξίαν τοῦ ὑψηλοῦ καὶ θὰ διευθύνῃ τὸ προσωπικὸν τάλαντον τῶν ἡμετέρων νέων εἰς δημιουργίαν ιδιοτέτονον ἐθνικοῦ ρυθμοῦ τὸν δποῖον ή τέκνην δὲν ἔχει σήμερον ἐν Ἑλλάδι. ‘Υπέρ πάντας τοὺς ζωγράφους οἵτινες ἥσθιανθησαν ἐν Ἰσπανίᾳ τὴν εὐεργετικήν τουν ἐπιδρασίαν, τὸν Θεοτοκόπουλον θὰ εὐνοήσωσι προσωπικότως οἱ Ἑλληνες θεράποντες τῆς μολιβδίδος καὶ τῶν χωραπάτων, καὶ αὐτοὶ θὰ συνεχίσωσι τὸ ἔργον του διὰ τῶν αἰώνων.

“Ἐκτὸς τοῦ ἐνταῦθα μεταφρασθησομένου βίου, μνεῖα γίνεται πολλάκις τοῦ Θεοτοκόπουλον ἐν τῷ περὶ Vela-squez καὶ τῆς ἐποχῆς του ἔργων τοῦ γερμανοῦ Carl Justi, δύοις καὶ κεφάλαιοι ἰδιαιτερούν ἔργων περὶ τοῦ ἡμετέρου. ‘Ἐν Ἰσπανίᾳ ἐκτυπώται δηκάδες σύγχρονα πραγματευθησομένον ἐν ἐκτάσει περὶ τοῦ Ἑλλήνος καλλιτέχνου, τὴν δὲ δημοσίευσιν αὐτοῦ θὰ παρακολουθήσῃ κατὰ πόδας καὶ ἀγγλικὴ μετάφρασις. Δέτοι μητριάλλω δύοι οἱ ἐπιτετραμένοι τὰ τῇ Μαρασλείου Βεβλιοθήκης θὰ φροντίσωσι ταχέως περὶ εἰξελληνίσεως ἔργου τόσον πολυτύπου διὰ τὴν ἐθνικήν ιστορίαν.

“Ἐν Αορδίνω, Απολίου 1906.

Λ. ΒΕΛΕΛΗΣ

ΚΑΡΔΙΑ ΚΟΜΜΑΤΙΑΣΜΕΝΗ

ΣΛΑΥΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ

ΤΑ παληὰ τὰ χρόνια ἐ-
ζοῦσθε, δὲν ξέρω ποῦ, ξνας
λαός. Ἀπὸ τρεῖς μεριές
τὸ ἀπάτηπο δάδος ἔփραζε
τῆς τέντες του, ἐνῷ ἀπὸ
τὴν τετάρτην ἡ ἀτέλειωτη
στέπτα πάνογετο στόβιλεύ-
μα του. ‘Ηταν ἔνας λαός
δυνατός, ἀλέγρος καὶ πα-
ληκαρδάς κι’ ξέρως εύτυ-
χισμένος ὡς ποῦ πρόβα-
λαν καὶ γι’ αὐτὸν πικρές ήμέρες.

“Ἄλλοι λαοὶ ἔχονται καὶ τούς ωχτῆκαν
κατώφθωσαν νὰ τοὺς διώξουν ἀπὸ τὴν ἥσυχην
κατοικία των καὶ νὰ τοὺς σπρώξουν μὲν τὸ
πικνὸν τὸ δάδος, ποῦ ὅλη ἡ γῆ πάταν γεμάτη
ἀπὸ ἔλαν καὶ δπου αἰώνιο μισοσκόταδο ἔβασι-
λενε.

80

Γιατὶ τὸ δάδος αὐτὸ δέμετροῦσε καμπόσων
αἰώνων ζωὴν καὶ τὰ κλαριὰ τῶν δένδρων ἥσαν
τόσο πικνὰ καὶ μπλεγμένα, ώστε νὰ κρύβουν
τὸν ἥλιο. Καὶ μὲ πολὺ κόπο κάπου κάπου
κατωρθωνε νὰ χωθῇ μέδα ἀπ’ αὐτὰ μία τοῦ
ἥλιου ἀχτίδα· ἀλλ’ ὅταν ἡ ἀχτίδα αὐτὴν ἔθιθενε
στὰ δασικένα χάμους νερά τότες κῦμα μολυ-
σμένων ἀτμῶν ἔξεχνετο καὶ ἐφαρμάκωνε καὶ
δέσκοτων τοὺς δύστυχους κατοίκους ἔναν-ένα.

Μία βαρειά φωνὴ ἀπελπιδίας ἔχύνετο ἀπὸ
τὸ στόμα τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδιῶν.
‘Άλλ’ οἱ ἀνδρες, συλλογιστῆκαν λίγο κι’ ἐπειτα
εἶπαν:

— Πρέπει νὰ βροῦμε τρόπο νὰ ξεφύγουμε!
Μὲ δύο δρόμους μποροῦσαν νὰ ξεφύγουν:
ό ἔνας διεφερεν τοῖνα καλλιά του κατοικία, ἀλλὰ
στὸ μέρος αὐτὸ εἰχαν ωζέση τώρα πλειά οι
ἔχθροι ποῦ τοὺς είχαν ξεσπιτίση ἀπὸ ‘κεῖ.